

8. Sociologie jako společenská věda

- vznik sociologie, předmět, metody
- vývoj sociologie
- česká sociologie
- sociologické koncepce společnosti
- soudobé problémy české společnosti

Sociologie = věda, která se snaží podat celkový obraz společnosti (spol. jevů a vztahů), její strukturu a zákonitosti jejího vývoje; snaží se formulovat obecně platné principy společenského vývoje a poznat pravidla života sociálních skupin

- věda pravděpodobnostní, charakterizována teoretickým pluralismem (= mnoho teorií, které se proplétají, přístupy)

Vznik sociologie, předmět, metody

- od nepaměti snaha lidstva porozumět společnosti
- protosociologie = celé období do ustanovení sociologie jako vědy
- antické názory na společnost, po rozpadu rodového zřízení ve starověkém Řecku vznikaly tzv. poleje (městské státy), společnost se začala více organizovat, byla zde svoboda
- Platón uznával aristokracii
- Aristoteles uznával demokracii s výhradou nebránit lidem zbohatnout

Novověké názory:

- T.Hobbes, angl. empirik, tvrdil, že v přirozeném stavu společnosti vládne mezi lidmi tzv. válka všech proti všem = všichni lidé prosazují své egoistické zájmy, stát má za funkci tuto společnost organizovat do smysluplného fungování
- J.Lock, angl. empirik, tvrdil, že ve společnosti vládne tzv. přirozená harmonie, stát má za funkci ji pouze udržovat a chránit
- J.J.Rousseau – jeho pojetí společnosti stojí na tzv. společenské smlouvě, již se jednotlivci nezbavují svých práv, nýbrž se podřizují zákonu, který si sami dali (jsou poddanými i suverény zároveň); lidé tedy delegují svá práva na reprezentanty, rozvíjí se svoboda a rovnost a vytváří se lidský svět, který je nad světem přírody, společnost je tedy lidské dílo

- zakladatelem sociologie je fr. sociolog August Comte (1798-1857), je představitelem filozofického pozitivismu – „Kurz pozitivní filozofie“

- pozitivismus = popis jevů, analýza faktů, odmítnutí smyšlenek, spekulací
- societas = společnost + logos = slovo, určení, věda, rozum
- Comte stanovil zákon 3 stádií, kterými prochází lidské poznání:

- 1) teologická – víra v absolutní princip
 - a) animismus (objekty byly oživené)
 - b) polytheismus (každý jev má svého boha)
 - c) monotheismus (jeden bůh)
- 2) metafyzická – místo bohů lidstvo uznává abstraktní jevy (příroda)
- 3) pozitivní – lidé se vzdávají po podstatě a hledají vztahy mezi fakty

Vývoj sociologie

- představitel organicismu (=jednota společenských a přír. zákonů)
- zastánce liberalismu (vše by se mělo vyvíjet samo bez zásahů člověka)
- obhajuje společnost, která ja sama bez zásahů schopna dojít k optimálnímu stavu; odmítá socialismus a třídní boj

Karel Marx – něm. sociolog(1818-1883)

- základem společnosti jsou ekonomické vztahy
- dějiny lidstva jsou obdobím tříd a třídních bojů
- třídy = velké skupiny lidí, které se odlišují svým vztahem k výrobním prostředkům, vůči sobě jsou nepřátelské, jednostranný důraz na boj a konflikt, podcenil možnost spolupráce tříd
- jeho učení obsahuje úvahy o dosažení rovnosti tříd násilnou revolucí, cesta k beztřídní společnosti

Emil Durkheim – fr.(1858-1914)

- definuje sociologii jako vědu o sociálních faktech
- v současné sociologii – objektivistický přístup(k výkladu věcí) □ společnost je souborem daností, struktur vytvořených člověkem, člověk se jim přizpůsobuje a jeho chování je předurčeno, podmíněno a limitováno
- společnost = základ lidského života, zkoumal moderní společnost □ vysoce rozvinutá dělba práce
- solidarita – základ společenského soužití lidí
- anomie – stav společnosti, kdy přestávají platit normy a hodnoty
- představitel sociologického realismu

Max Weber – něm.(1864-1920)

- sociologii definuje jako vědu o sociálním jednání
- v současné sociologii – interpretativní přístup □ člověk je sice situován do společenských vztahů, ale podstatné je, jak jim rozumí, jaké významy jim dává, za co je pokládá a podle toho jedná
- zájem o sociální jednání
- společnost = suma aktivit, jednání lidí, které je smysluplné, má nějaký cíl a je orientované na druhé lidi □ sociologický nominalismus
- moc:
 - 1) tradiční(panovníci,dědičná)
 - 2) legitimní
 - 3) charismatická(kouzlo osobnosti)
 = schopnost prosazovat své názory, záměry a cíle
- statusová hierarchie = alternativa k Marxově pojetí tříd(horní,střední a dolní strata)
- různá kritéria pro vymezení pozice:
 - 1) subjektivní(prestiž, posuzování sebe, druhých)
 - 2) objektivní(příjem, kvalifikace, vzdělání)

Vilfredo Pareto – it. ekonom(1848-1923)

- teorie elit = skupina lidí ovlivňující společnost(silou, přesvědčováním, manipulací)
- ve společnosti probíhá koloběh elit = jádro politického dění
- dějiny = hřbitov elit

Od 20.let 20.stol.

Talcott Parsons – am.soc.(1902-1979)

- rozvíjí am. sociologii na poč. 20.stol.
- strukturální funkcionalismus – sociální rozdíly(nerovnosti) chápe jako funkcionální, přispívá k výkonu, ke společenskému vzestupu, k fungování systému

Robert K. Merton - (nar. 1910)

- teoretik referenční skupiny

Charles W. Mills – (1916-1962)

- kritizuje Parsonse za podcenění konfliktu
- z nerovnoměrnosti plyne konflikt teorie konfliktu:
zničující
stimulující

Ralph Dohrendorf – (nar.1929)

- „Moderní sociální konflikt“ – rivalita

G. Simmel

- teoretik konfliktualistických problémů

A. Giddens

- dnešní uznávaný sociolog

Česká sociologie

- zakladatelem je T.G.M.
- jako věda ustanovena v 80.letech 19.stol.
- rozvíjí se na počátku 20.stol.
- 1944 – 1.zrušení sociologie □ označena za nepřítele říše
- 1949 – zrušena □ označena za služku buržoazie a imperialismu
- 1968-9 – omezována věda, cenzura

T.G.M. – (1850-1937)

- první československý prezident
- vědecká, politická a morální osobnost(velká autorita)
- kriticky navazuje na Comtův pozitivismus a přetváří ho do kritického realismu
- „Spis o sebevraždě“ – zaobírá nemladým člověkem, sociologická otázka, patologické jevy
- „Ideály humanitní“, „Otázka sociální“

Edvard Beneš

- československý ministra zahraničí, prezident
- profesionální sociolog – studoval problematiku stranicství a otázku alkoholismu
- zabýval se slovanskou otázkou – „Úvahy o slovanství“

- větev strukturálního funkcionalismu

I.A.Bláha

- ovlivňoval ho T.G.M.
- ustavil Masarykovu sociologickou společnost(1925) a začal vydávat časopis Sociologická revue
- 1947 založena Vysoká škola sociální v Brně a on byl jejím rektorem

František Krejčí

Emanuel Chalupný

Jan Keller(ekolog, sociolog, publicista)

Sociologické koncepce společnosti

Tradiční – má počátek v období dovršení neolitické revoluce

- je pro ni charakteristická existence měst, dělba práce, sociální rozvrstvení ve formě kast nebo stavů
- základním vysvětlujícím principem je náboženství
- většina populace pracuje v zemědělství a obživu organizuje pouze v rámci svých domácností

Moderní – stojí v opozici k tradiční společnosti

- vznik je historicky podmíněný, ustanovuje se na přelomu 18. a 19. stol. v důsledku pádu tradiční společnosti a její sociální kultury
- je charakterizována sekularizací (vniknutím světských hodnot do náboženské politiky)
- přesun značné části populace ze zemědělství do průmyslu, zrovnoprávnění všech lidí a vyskytuje se nové třídní rozdělení společnosti

Soudobé problémy české společnosti

Česká společnost:

- snižující se porodnost a sňatečnost (demografické změny)
- stárnutí české populace
- etnocentrismus, rasismus a netolerance Čechů

- Ke snižující se porodnosti a sňatečnosti dochází u nás od pol. 90. let 20. stol.
- mladí lidé mají mnohem více šancí k osobní realizaci (studium, cestování, trh práce), raději volí jiné formy soužití, jež se díky společenské transformaci stávají stále více akceptovatelnými
- ekonomické důvody – vstup do manželství a založení rodiny jsou spojeny s náklady (nemožnost získání vl. bydlení, finanční zátěž spojená s narozením dítěte)
- strukturální důvody – způsobeny rozdílnou věkovou skladbou obyvatelstva, všechny ženy nemají možnost najít si odpovídajícího partnera

- s poklesem porodnosti souvisí také stárnutí české populace
- stárnutí populace znamená, že se zvyšuje podíl osob starších 60 let na úkor mladých lidí
- pokles úmrtnosti, prodlužování střední délky života
- stárnutí populace může přinést sociální otřesy (systém financování důchodů)

- netolerance k národnostním menšinám, etnocentrismus a rasismus
- existence těchto jevů zpochybňuje zákl. demokrat. principy, kterými jsou rovnost všech lidí a jejich nediskriminace na základě odlišné národnosti, kultury, barvy pleti nebo jiné fyzické odlišnosti
- etnocentrismus = interpretace kulturních, společenských a životních jevů cizích kultur v pojmech vlastní společnosti
- tolerance a otevřenost jsou znakem civilizované společnosti
- multikulturní společnosti = otevřené, tolerantní společnosti, tolerující odlišnost
- rasismus = názor, že jedna rasa je nadřazena nad druhou a to na základě odlišných vnějších fyzických znaků